

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Druhé obležení Vídně 1683

Jakub Rada

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Druhé obležení Vídně 1683

Jakub Rada

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Poděkování:

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucímu své práce, Prof. PhDr. Aleši Skřivanovi, CSc. za vstřícný přístup, odborné rady a připomínky, které přispěly k sepsání této práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Mezinárodní souvislosti před druhým obležením Vídně.....	3
3. Habsburské a osmanské přípravy na válku.....	11
4. Druhé obležení Vídně 1683.....	18
5. Tažení spojenců k Vídni a bitva na Kahlenbergu.....	28
6. Závěr	34
7. Seznam použité literatury.....	36

1. Úvod

Evropa čelila tlaku Osmanské říše, která budila hrůzu nejen u svých sousedů, již od středověku. Konflikty mezi Habsburky a Osmanskou říší začaly již po porážce křesťanských armád u Moháče roku 1526. Po ní Osmané ovládli větší část Uher. Jejich výbojná politika směřovala vždy západním směrem, což vyústilo v neúspěšné první obležení Vídně Osmany roku 1529. Během následujících období proběhla celé řada střetů. Po nejdůležitějším z nich v roce 1664, který vyvrcholil bitvou a porážkou sultánových armád u Sv. Gotthardu, zavládlo téměř dvacetileté příměří, které ukončilo tažení velkovezíra Kara Mustafy roku 1683, jímž eskalovalo dlouholeté nepřátelství těchto zemí. Habsburkové bojovali v této válce společně se svými spojenci o samotnou existenci

Cílem této bakalářské práce je prezentovat a analyzovat turecké tažení roku 1683, které vyvrcholilo obležením Vídně a porážkou osmanských vojsk v bitvě na Kahlenbergu. Budu se snažit nalézt odpověď na další otázky související s tímto tématem. Co vedlo velkého vezíra Kara Mustafu k poslednímu velkému tureckému náporu na západ? Jakých chyb se dopustil během tohoto tažení, obležení Vídně a během bitvy na Kahlenbergu? Jaké příčiny způsobily porážku jeho armád? Jaký byl význam vítězství pro Evropu?

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole se věnuji dobové problematice, která vedla k rozhodnutí uskutečnit tažení proti hlavnímu městu habsburské říše. V druhé kapitole se zabývám přípravami císařských a osmanských sil na válku a posléze tažení velkovezíra Kara Mustafy. Ve třetí kapitole se věnuji nejprve opevněním města a poté samotným průběhem druhého obležení Vídně. Ve čtvrté kapitole analyzuji bitvu na Kahlenbergu a události, které po ní následovaly. V závěru své práce hodnotím výsledek neúspěšného obležení Vídně a bitvy na Kahlenbergu pro Evropu.

Problematikou tohoto tématu se zabývá celá řada knih a studií. Největší množství děl, ve kterých je analyzováno téma druhého obležení Vídně, je psáno v

německém jazyce. Z těchto děl byla stěžejní pro mou práci kniha od Güntera Duriegla *Wien 1683. Die zweite Belagerung von Wien 1683*, ze které jsem nejvíce čerpal. Autor velice podrobně popisuje události vedoucí k druhému obležení Vídně, kniha je podrobným zdrojem ze zákulisí osmanské armády a jejího velitele. Další neméně důležitou knihou je dílo Thomase Barkera *Doppeladler und Halbmond Entscheidungsjahr 1683*, která svým podrobným zpracováním je rovněž důležitým zdrojem informací.

Z anglicky psaných zdrojů pro mne byla nejdůležitější kniha od Ivana Parveva *Habsburgs and Ottomans between Vienna and Belgrade, 1683- 1739*. V knize jsou detailně popsány diplomatické tahy a důležitá rozhodnutí před a během této historické události. *The last Great Trial between Cross and Crescent* od Johna Stoyeho je rovněž knihou, která poskytuje mnoho informací k průběhu druhého obležení Vídně.

Z českých knih a do češtiny přeložených knih pro mne byla důležitou knihou dílo od Víta Vlnase *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, ve které je mj. podrobně vylíčena vnitropolitická situace v Uhrách a důvody vedoucí k rozhodnutí podniknout tažení. Překlad knihy Andrewa Wheatcrofta *Nepřítel před branami* je k tomuto tématu druhého obležení dobrou volbou. Kniha *Pod císařským praporem 1526-1918* od kolektivu autorů svými informacemi z historie habsburských armád a jejich velitelů byla nejdůležitější knihou o vojenských silách habsburské říše. Odborná studie o druhém obležení Vídně z Historického obzoru jejíž autorem je Jiří Boritzka byla také přínosem pro mou práci.

2. Mezinárodní souvislosti před druhým obležením Vídně

Počátek historie rakousko-tureckých konfliktů sahá až do doby vzniku habsburského soustátí ve střední Evropě, kde konfliktní byla zejména oblast Uher. Uhry byly rozděleny na tři části – habsburskou, tureckou a sedmihradskou. Osmané ovládali největší část Uher, Habsburkům zůstala západní část země.¹ První obležení Vídně trvalo necelý měsíc (27. září– 14. října 1529) a ztroskotalo spíše na délce zásobovacích tras než na síle protivníkovy odporu. Důležitým faktorem neúspěchu osmanských armád při první pokusu o dobytí Vídně se stalo počasí. Během druhého říjnového týdne se déšť změnil ve sněžení a tato komplikace vyústila dne 14. Října ve stažení celé osmanské armády.² Před druhým obležením Vídně bylo nejvýznamnějším konfliktem turecké tažení v 60. letech 17. století, které vyvrcholilo bitvou u Mogersdorfu zvanou často bitvou u Sv. Gotthardu 1. srpna 1664.

Během 17. století a hlavně třicetileté války měla Evropa značné štěstí, že obávaná Osmanská říše procházela hlubokou krizí. Vláda slabých sultánů se projevila na říši celkově i na její struktuře. V letech 1595–1623 vládlo sedm sultánů, což svědčí o slabé vládě těchto panovníků. Po dlouhé době nestability, která se projevovala i určitou nezávislostí vzdálených provincií, nastaly v Osmanské říši zásadní změny v šedesátých letech 17. století. Největší moc se vrátila armádním velitelům a další významnou změnou by nástup ctižádostivého rodu Köprülü v osobě velkovezira Mehmeda, které se brzy podařilo získat velký vliv v říši. Dne 22. září pověřil sultán Mehmed IV. (1648–1687) již osmdesátiletého velkovezira Mehmeda z dynastie Köprülü z Albánie vládními záležitostmi a udělil mu mimořádné pravomoce.³ Köprülüové obnovili autoritu státu i ve vzdálených provinciích a pozornost opět obrátili na válečné výboje směrem na západ. Roku 1646 začali Turci znovu válčit s Benátkami o Krétu, kterou roku 1669 obsadili. V letech 1658–1661 skoncovali s autonomií Sedmihradska, tím ale výboje Turků nekončily.

¹ DÜRIGLE, Gunter, *Wien 1683. Die zweite Belagerung von Wien, 1683*, Wien 1983, s. 10.

² WHEATCROFT, Andrew, *Nepřítel před branami. Habsburkové a Osmané v bitvě o Evropu*, Praha 2010, s. 50.

³ DÜRIGLE, s. 9.

Ve Vídni zavládlo po pádu Sedmihradska znepokojení a roku 1663 po téměř půlstoletém příměří Turci zahájili válečné operace proti habsburským územím s armádou o síle 160 000 mužů tažením proti jedné z největších pevností habsburské střední Evropy, a to Novým Zámkům, kterou Turci dne 25. září 1663 dobyli. Císař Leopold I věděl jaké nebezpečí hrozí a dosáhl úspěchu v podobě významné pomoci od jiných evropských monarchů. Od německých států, Španělska i dokonce od tradičního nepřítel Habsburků Francie byl vyslán císaři na pomoc kontingent čítající více než 5000 mužů. Svatý stolec poskytl císaři finanční pomoc.

Křesťanskému vojsku o síle 25 000 mužů velel polní maršál hrabě Raimund Montecuccoli, muslimským armádám velel syn Mehmeda Köprülüho Fazil Ahmed jmenovaný do funkce velkého vezíra roku 1661, kterou zastával do roku 1676. Velkovezír Ahmed Köprülü překročil 14. května řeku Drávu. Reakcí velitele císařských sil na tento akt byl ústup směrem na západ, neboť bez pomoci spojeneckých armád by měl pramalou šanci se svými 17 000 vojáky porazit armádu Turků o přibližné síle 70 000 mužů. Montecuccoli ustoupil až k vesnici Mogersdorf nedaleko města Sv. Gotthard, kde se dne 24. července 1664 spojil se spojeneckými silami a zaujali obrané postavení při řece Rábě, kterou při útoku museli překročit a byli tudíž ve značné nevýhodě. Dne 30. července k postavení spojenecké armády dorazila trojnásobně početnější armáda nepřítel, již dělila pouze řeka Rába.

Následujícího dne začalo osmanské dělostřelectvo ostřelovat spojenecké pozice, ale příliš škod nepříteli nezpůsobilo a spojenci se připravili na útok. Osmanský první útok začal s podporou dělostřelecké palby, kdy řeku překročilo 12 000 sipahiů, jezdců a janičárů, kteří zaútočili na křesťanské pozice a během několika hodin prolomili první linii. Osmanská těžká jízda (sipáhi) byla elitní jezdeckou jednotkou osmanských armád, která byla známa svou obratností se šavlí, palcátem či válečnou sekyrou. Největší nebezpečí pro nepřítel spočívalo v jejich lučištnických dovednostech. Dokázali v plném trysku i na velkou vzdálenost přesně zasáhnout cíl.⁴ Při druhém útoku se zdálo, že celá situace bude

⁴ WHEATCROFT, s. 16.

znovu opakovat, ale v této těžké chvíli projevil vrchní velitel habsburských armád polní maršál Montecuccoli svou prozíravost a čtyři doposud odpočívající pluky vedl osobně do největší bitevní vřavy, jež se rozhořela u Mogersdorfu ležícího uprostřed linie spojenců. Společně s oddíly knížat Hohenlohe a Coligny se mu podařilo Turky odrazit. Po poledni začalo přeskupování armád, během kterého se generální rada spojeneckého vojska rozhodla pro rychlý a rozhodný útok dříve než se osmanské vojsko zformuje a dostane posily z protilehlého břehu řeky. Chytrým tahem rovněž bylo přivezení děl blíže nepříteli, která zahájila palbu, a útok začal ve vší prudkosti a nezformované oddíly nedokázaly útok zastavit, byla prolomena obrana a v panice se daly turecké jednotky na útěk.

Osmanská armáda se ocitla v kritickém momentu jako před tím vojsko protivníka a její velitel se pokusil řešit situaci podobně jako jeho sok. Vyslal na podporu posily, které však narazily na ustupující jednotky a jelikož se přesouvaly po pontonových mostech, tak došlo k ucpání přístupových cest. Turečtí vojáci začali v nastalém zmatku skákat do Ráby a mnozí z nich utonuli. Z celkového počtu útočících vojáků nepřežilo z tureckých řad více než 11 000 mužů.

Křesťané zastavili útok z důvodů početní převahy osmanských vojsk, protože překračovat řeku by bylo značně riskantní a zároveň netaktické. Druhý den sice Turci stále drželi jižní břeh, ale po zkušenostech z předchozího dne se již k obdobnému kroku neodvážili. Tato situace trvala do 6. srpna, kdy se obě armády vydaly na pochod k Vasváru, kde na popud osmanské strany začala jednání o příměří. Dne 10. srpna roku 1664 došlo k podepsání příměří, známého jako Vasváarský mír, který měl dvacetileté trvání.⁵ Konečná mírová smlouva byla podepsána 27. září 1664 v nových Zámčích.⁶ V bitvě u sv. Gotthardu se sice nejednalo o drtivé vítězství křesťanských armád, ale přesto šlo o velký úspěch nejen na poli vojenském, ale i diplomatickém, neboť se proti společnému nepříteli spojilo více evropských států. Velitel vojska hrabě Montecuccoli byl za toto významné vítězství císařem povýšen do hodnosti generalissima i prezidentem Dvorské válečné rady, k těmto vyznamenáním se dočkal také

⁵ PARVEV, Ivan, *Habsburgs and Ottomans between Vienna and Belgrade, 1683-1739*, Sofie 2005, s. 23.

⁶ KOLEKTIV AUTORŮ, *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526- 1918*, Praha 2004, s. 82.

významné pocty v podobě udělení řádu Zlatého rouna roku 1666. Bitva ukázala, že obávané turecké armády přes velkou početní převahu nejsou nepřemožitelné. Pro velkovezíra Ahmeda Köprülüho to byla velká porážka, ale Vasvářský mír byl pro habsburskou monarchii nevýhodný a vůbec neodpovídal faktu turecké porážky. Císaři Leopoldovi I. šlo hlavně o mír a Turci byli prozatím odraženi. Osmané si udrželi kontrolu nad Sedmíhradskem, odvěkli mnoho lidí do otroctví a císař Leopold I. musel dokonce platit každoroční tribut 200 000 zlatých. Habsburkové totiž považovali stále za největší hrozbu Francii, což přispělo k podepsání příměří, aby se císařské síly mohly spíše soustředit na západě na boj s Francií Ludvíka XIV. Vasvářský mír poté trval téměř dvacet let, až do roku 1683, kdy osmanské armády zaútočily znovu. Tehdy již vítěz bitvy u Sv. Gottharda pomoci nemohl, jelikož roku 1680 polní maršál hrabě Montecucoli zemřel.⁷

Pro Habsburky nevýhodné příměří s Osmanskou říší vyvolalo v Uhrách značný odpor, hlavně uherští magnáti se stavěli na odpor vůči tomuto nevýhodnému míru. Po tomto konfliktu stále pokračovaly konflikty mezi uherskou šlechtou a císařem, z důvodů, že se cítili být ohroženi rekatolizační politikou, kterou tou dobou aplikovali Habsburkové ve svých državách.⁸ Situace v Uhrách se ještě více zkomplikovala během druhé poloviny 60. let tzv. Wessélényiho spiknutím, které bylo odhaleno a jeho vůdci na jaře roku 1671 popraveni. Mnozí spiklenci odešli do Sedmíhradska ovládaného osmanským vazalem Michalem Apafím.⁹ Císař tím posílil svou pozici v Uhrách a v letech 1670–1681 se pokoušel o omezení stavovské moci a o zajištění dominance pro katolickou víru. Během spiknutí i po něm hledala uherská šlechta podporu u císařových nepřátel, kterou našli u Ludvíka XIV., jehož Francie podporovala rebely finančně a její diplomaté dojednali pomoc svého spojence Rzeczypospolité, která rebelům pomohla vojensky.¹⁰

Odpůrci habsburské nadvlády v Uhrách byli často označováni jako

⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, s. 82

⁸ CSEDES Peter, OPLL, Ferdinand, *Wien. Geschichte einer Stadt*, Wien 2003, s. 39

⁹ VLNAS, Vít, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha 2001, s. 31

¹⁰ Tamtéž, s. 29

kurucové či malkontenti (nespokojenci), císařští vojáci byli nazýváni labancové. Boj mezi císařskými vojáky a povstalci se vyznačoval značnou krutostí, válkou byly Uhry rozděleny na dva tábory.¹¹ První fáze bojů trávající až do roku 1678 neměla charakter regulérní války, ale spíše války gerilové. V roce 1678 stanul v čele kuruců mladý magnát Imrich Thököly, který byl schopným vojákem a měl velký respekt mezi malkontenty. Pod jeho vedením dosáhli kuruci výrazného úspěchu, když ovládli oblast severovýchodních Uher a nebyli již omezeni na malou oblast na horním toku řeky Tisy. Tehdy bylo Thökolymu 21 let, ale jeho moc vzrůstala velice rychlým tempem. *„Na sklonku sedmdesátých let už nebyli povstalci závislí na Sedmihradsku, neboť si vytvořili vlastní pevnou základnu v sedmi stolicích severovýchodních Uher. Kežmarský magnát bezprostředně ohrožoval životně důležitá slovenská báňská města a hrozil zničením jejich dolů. Mohl proto diktovat mírové podmínky samotnému císaři. Uherský sněm, který se sešel roku 1681 v Šoproni, skutečně přinesl řadu ústupků ze strany Vídně. Byla obnovena historická zemská ústava, úřadu se ujal nový palatin – Thökölyho švagr Pavel Esterházy – a malkontentům se dostalo slibu velkorysé amnestie.“*¹² Těsně před tím byl císařem vyslán do Istanbulu Georg Christoph Kunitz, z důvodů blížícího se vypršení dvacetiletého příměří z Vasváru, které měl prodloužit. Ten však obratem zasílal znepokojující informace do Vídně, kde však stále podceňovali osmanské nebezpečí a vyslali jako druhého vyslance hraběte Alberta Capraru.

Ve Vídni byla spíše středem zájmu Francie. Od roku 1679 hrozilo další nebezpečí konfliktu v říši v návaznosti na francouzské politické záměry, které však zahrnovaly i habsburského nepřítele na východě, který měl podle francouzských plánů vázat co nejvíce císařských sil daleko od Říše. Vysoká Porta byla spojencem Ludvíka XIV. a zcela určitě francouzská politika měla podíl na vypuknutí konfliktu roku 1683, ale patrně nikoli takového rozsahu jak často bývá uváděno.

Během tohoto složitého období proběhla v Uhrách zásadní změna. Polsko

¹¹ DURIEGLE, s. 15

¹² VLNAS, s. 30.

zaujalo smířlivější postoj vůči císaři Leopoldovi I. a podpora Francie již nebyla takového rozsahu jako před tím. Za této složité situace začal hledat vůdce kuruců nového spojení, za dané situace se jevil být nejvhodnějším turecký sultán Mehmed IV, který se spojenectvím souhlasil, jelikož se mu zamlouval mimo jiné fakt získání dalšího vazala. *„Sultánův posel Thökölymu přivezl poselství, které lze nejlépe charakterizovat těmito slovy: Turecká říše je ochotna poskytnout kurucům pomoc proti císařským, a bude dokonce uznávat a podporovat vůdce malkontentů jako vládce na „osvobozeném“ území. Samozřejmě pouze za předpokladu, že Thököly bude svou zemi spravovat v postavení sultánova vazala, bude platit Osmanům daně a ponechá ve svých pevnostech muslimské posádky. Kežmarský pán souhlasil.“*¹³

Dne 17. Září roku 1682 byl hrabě Imrich Thököly prohlášen „knížetem středních Uher“.¹⁴ V Osmanské říši byl znám jako král Orta (Madžaru středních Uher), který dostal velkorysou podporu od sultána proti Habsburkům a náboženské svobody značného rozsahu. Nový vládce tohoto území si velice dobře uvědomoval, že státy křesťanské Evropy ho za panovníka Uher neuznají. Sám sebe proto nazýval spíše uherským knížetem a protivníky byl spíše nazýván tót királi, neboli slovenský král, jelikož na území, kde se rozkládá dnešní Slovensko měl Thököly svou mocenskou základnu s krásným dvorem v Košicích a dokonce v mincovně v Kremnici si nechal razit zlaté mince s vlastní podobiznou. Tím se situace v Uhrách ještě více zkomplikovala.

Země byla dlouholetými konflikty značně vyčerpána a každoroční platba Osmanské říši ve výši 40 000 zlatých byla velkou zátěží pro celou zemi, Turci často vymáhali daně na obyvatelstvu velice tvrdými způsoby. Turci a Tataři často přepadali vesnice a za zajatce požadovali výkupné. Thököly se snažil bránit alespoň těm nejhorším výtržnostem svých spojenců. Spojenectví uherské šlechty s muslimy záhy vyvolávalo

¹³ Tamtéž, s. 31.

¹⁴ PARVEV, s. 29.

rozhořčení i v oblastech, které do té doby podporovali kurucké povstání.¹⁵

V pokračujícím boji kuruců s císařskými silami poskytly Osmané svým vazalům podporu, společně se sedmihradským knížetem Apafim, který se stal velitelem této armády. Jejich spojené síly však nedosáhly velkých úspěchů a často to bývá přisuzováno sporům mezi Apafim a Thökölym. Roku 1682 vedl Thököly dvojí jednání, s Vysokou Portou i Vídní, jelikož císař stále usiloval o dohodu s malkontenty a vůdce kuruců si vždy zadní vrátka nechával otevřená. Během léta 1682 dosáhli malkontenti výraznějších úspěchů na uherském bojišti s pomocí osmanských armád, ale i za této situace ve Vídni stále doufali v prodloužení příměří z Vasváru. Tou dobou zasedající Dvorská válečná rada znovu vyhodnotila jako největší hrozbu Francii. V létě téhož roku mladý magnát uzavřel sňatek s Helenou Zrinskou, a tím získal ke svému již tak rozsáhlému panství další oblasti a ovládal tím celé jižní Podkarpatí. Poté, co se stal osmanským vazalem, Polsko hraničilo podél své celé jižní hranice s Osmanskou říší.

Papež Inocent XII se z politických i náboženských důvodů stal vůdčí osobností mobilizace západu proti islámské hrozbě.¹⁶ Úsilí papeže Inocence XII. o uzavření spojenectví mezi habsburskou monarchií a Polskem začalo mít reálnější podobu z důvodu nejistoty, jakým směrem bude veden turecký útok. Dalším vážným důvodem byla snaha polského krále Jana III. Sobieského o znovuzískání Podolí, které bylo ztraceno v předchozím střetu v sedmdesátých letech 17. století. Francie, která byla spojencem Polska i přes značný vliv na politiku Vysoké Porty nemohla dopomoci k opětovnému získání ztracené provincie a za těchto okolností se spojenectví stalo nejvýhodnějším řešením pro obě strany. Dne 26. února roku 1683 začala jednání mezi představiteli Polska a císařským vyslancem hrabětem Karlem Ferdinandem z Valdštejna. Spojenecká smlouva mezi Habsburky a Polskem byla podepsána dne 31. března roku 1683.¹⁷

¹⁵ VLNAS, s. 33.

¹⁶ DURIEGLE, s. 17.

¹⁷ PARVEV, s. 45

Aliance měla ofenzivní i defenzivní charakter, v případě ohrožení Vídně či Krakova měl spojenec ohroženému městu přijít na pomoc. Císař se zavázal v případě nutnosti vyslat 60 000 mužů a jeho protějšek 40 000 mužů ve zbrani, také byla ujednána koordinace postupu při útoku na osmanská území.

Toto spojení položilo základy Svaté ligy, do které postupně vstoupily další evropské státy. Důležitým mezníkem ve formování protiturecké aliance bylo podepsání smlouvy mezi Habsburky a Benátkami dne 5. března 1684.¹⁸ Dalším významným diplomatickým úspěchem byla podpora z říše, kde zavládly obavy z rozpínavosti Ludvíka XIV. Bavorsko podepsalo spojeneckou smlouvu s císařem dne 26. ledna 1683, ve které se bavorský kurfiřt Maxmilián Emanuel II zavázal v případě války přijít na pomoc s vojskem o síle 8000 mužů a císař k finanční podpoře Bavorska. Unie německých stavů se rovněž připojila k císaři rovněž z důvodů ohrožení ze strany Francie, které se po zabrání Štrasburku roku 1681 zdálo být ještě větší. Tato aliance, která vznikla na ochranu před Francií, nakonec byla protiosmanskou.

¹⁸ Tamtéž, s. 45.

3. Habsburské a osmanské přípravy na válku

Za jednu z příčin začátku tažení z roku 1683 bývá často uváděna složitá vnitropolitická situace v Uhrách, v níž Vysoká Porta v čele s velkovezírem Kara Mustafou spatřovala odraz slabosti císaře. Neschopnost dosáhnout rozhodného vítězství v Uhrách se stala důležitým faktorem, který přesvědčil velkovezíra k rozhodnutí o tažení proti Habsburkům. Velkovezír Osmanské říše, ale císařské síly velmi podcenil a naopak osmanské vojenské úspěchy v šedesátých a sedmdesátých letech značně přeceňoval. Neuvědomoval si, že proti němu nestojí ukrajínští kozáci, ale západoevropská země, která je zcela jiným soupeřem. Ambice Kara Mustafy sehrály důležitou úlohu při rozhodování o útoku směrem na západ, jelikož nedosáhl velkých vojenských úspěchů a v případném pádu Vídně viděl stejně velké vítězství, jaké se osmanským armádám podařilo památného roku 1453 při dobytí Konstantinopole, kterým by si i u svých odpůrců získal úctu a respekt a zároveň by toto vítězství zajistilo přízeň sultána. Město velkovezírovi vyličené jako „zlaté jablko“ považoval za nejvhodnější cíl útoku již od roku 1676, kdy měly údajně vzniknout první úvahy toho muže o tažení na hlavní město habsburské monarchie. Kara Mustafa, nejvlivnější muž Osmanské říše, se k tomuto kroku rozhodl také z důvodu neutěšené finanční situace, ve které se říše nacházela. Kara Mustafa, nádherymilovný, bezohledný orientální velmož, současně však protřelý diplomat, schopný politik a zkušený voják byl odchovancem a myšlenkovým dědicem velmožů z rodu Köprülü, jehož členové určovali po několik desetiletí politiku Osmanské říše.¹⁹

Dne 6. srpna 1682 se v hlavním městě Osmanské říše Istanbulu konala rada, jejíž náplní bylo rozhodnout, zda začít tažení do Uher. Kara Mustafa přesvědčil radu i sultána Mehmeda IV. a dosáhl svého cíle, mohl zahájit tažení proti Habsburkům. V lednu 1683 byla před palácem v Edirne vztyčena žerď s koňským ohonem, což se podle starého osmanského zvyku znamenalo

¹⁹ VLNAS, s. 33.

vyhlášení války.²⁰

Přípravy habsburských armád na blížící se bouři začaly až koncem roku 1682, kdy si začali ve Vídni uvědomovat, že Osmané chystají veliké tažení na západ. Předešlé události z téhož roku jasně poukazovaly na chystající se tažení a zcela potvrzovaly, již dříve do Vídně zasílané zprávy Kunizem a Caprarou. Na začátku podzimu 1682 začaly přípravy na obranu dědičných habsburských zemí. Byly posilovány obranné linie na řekách Moravě a Litavě, také byly posilovány důležité pevnosti jakými, byli Komárno, Prešpurk, Leopoldov, Trenčín, Ráb a Vídeňské Nové Město.²¹ Pro obranu země bylo rovněž nesmírně důležité zajistit potřebné finance, vypsáním mimořádných daní se podařilo získat největší finanční obnos v zemích Koruny české, kde byly stavy rovněž obeznámeny s nutností vyšších výdajů v souvislosti s hrozbou blížícího se válečného konfliktu s Osmanskou říší. Stavy z Čech přispěly celkově sumou ve výši 1 250 000 guldenů a slezské částkou pohybující se okolo 975 000 guldenů.²² Zbytek částky poskytl ze svých zdrojů stavy rakouských zemí, kde například v Dolních Rakousích byla daňová zátěž zvýšena až trojnásobně. Mimořádná „turecká daň“ z majetku ve výši 1% byla rovněž důležitým zdrojem příjmů. Církev v Rakousku přispěla dalšími 500 000 guldeny a papež osobně přidal k této částce další hotovost a po hlasování sejmu byla rovněž od církve v Polsku vybrána stejně vysoká suma.

Hlavní mecenáš protiturecké aliance, papež, dostal příspěvky na boj s Turky od Portugalska, Španělska, Savojska, Florencie i dalších italských států. Celkově bylo papežem odesláno roku 1683 500 000 guldenů do Polska a Habsburkům 1 000 000 guldenů.

Na začátku roku 1683 měla císařská armáda kolem 60 000 mužů, z toho pěchota měla 45 000 mužů a zbytek připadl na jezdeckvo. Dvorská válečná komora předpokládala, pokud mají císařské síly odrazit muslimské armády, tak musí početní stav jejich vojska dosáhnout 80 000 mužů v poli a asi 28 000 mužů v pevnostech. V dubnu 1683 generálové odhadovali, že se do císařské

²⁰ BORITZKA, JIŘÍ, *Obležení Vídně roku 1683 a počátek ústupu Osmanů z Evropy*. In: Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie 22, 2011, 1/2, s. 6.

²¹ VLNAS, s. 35-36.

²² SACHSLEHNER, Johannes, *Wien anno 1683*, Wien 2004, s. 61.

armády podaří naverbovat nejvýše polovinu tohoto počtu.²³ Již během probíhajících příprav bylo zřejmé, že se císařské síly bez spojence neobejdou, a proto bylo spojenectví s Polskem a státy Svaté říše římské nutným krokem. Dalším krokem velitelů císařských armád bylo rozdělení armády na tři seskupení, dvě menší operující mezi hranicemi Osmanské říše a habsburské střední Evropy a třetí hlavní, které dle potřeby mělo být nasazeno na kritickém úseku fronty. Dne 21. Dubna 1683 byl vévoda Karel V Lotrinský jmenován vrchním velitelem císařských armád.²⁴ Za situace, kdy bylo zcela zřejmé, že pokusy císařových vyslanců o prodloužení příměří z Vasváru selžou a v Osmanské říši vrcholí přípravy na tažení směrem na západ, proběhla velkolepá přehlídka císařských armád jižně od Prešpurku, které přihlížela řada významných osobností včetně císaře Leopolda I. a bavorského kurfiřta. Početní stav vojska se pohyboval okolo 35 000 vojáků včetně oddílů uherského palatina Esterházyho.²⁵

Ze strategických důvodů bylo rozhodnuto, že před střetem s osmanskými vojsky bude dobrým tahem obsadit nějaký z opěrných bodů nepřítele, aby byla posílena obrana na hranicích. Nakonec armáda pod velením Karla V. Lotrinského oblehla pevnost Nové Zámky, která byla ztracena v předchozím střetu v šedesátých letech. Při probíhajícím obležení se vévoda dozvěděl o blížící se obrovské osmanské armádě, která navíc postupovala rychleji, než se předpokládalo, proto se z těchto důvodů rozhodl zcela správně zanechat obléhání a raději své síly soustředit kolem pevnosti Ráb a zahájit přípravy na obranu. Vojsko, kterému velel, mělo přibližně 21 000 vojáků, tudíž by při otevřeném střetu s celou osmanskou armádou včetně jejich spojenců měl pramalou šanci uspět. Od tohoto okamžiku byly učiněny přípravy na obranu nejen celé linie, která měla bránit hranici s muslimskou velmocí, ale také Vídně samotné jelikož se nacházela až příliš blízko této linie.

Během roku 1682 probíhaly v Osmanské říši mohutné přípravy na

²³ VLNAS, s. 36.

²⁴ SPIELMAN, John P. *Leopold I. Zur Macht nicht geboren*, Wien 1981, s. 95.

²⁵ EICKHOFF, Ekkehard, *Venedig, Wien und die Osmanen: Umbruch in Südosteuropa 1654-1700*. München 1970. s. 379.

konflikt. Byli vysláni poslové do všech koutů říše s nařízením, aby se na jaře součásti ozbrojených sil dostavily do Bělehradu, odkud se celá armáda měla vydat na tažení. V rámci dalších osmanských příprav na válku byla velkovezírem nařízena oprava cesty vedoucí do Uher, aby bylo po ní možné přepravit děla.²⁶ Vojsko vedené velkovezírem Kara Mustafou se vydalo na dlouhý pochod dne 31. března 1683 z Drinopole (Edirne), kam byl již v předchozím roce přesunut panovnický dvůr, a kde po celou dobu probíhaly přípravy armády. Jednotky postupovaly pomalým tempem přes města Plovdiv, Sofie, Niš až konečně v květnu dosáhly Bělehradu, kde bylo za řekou Sávou zbudováno obrovské vojenské ležení u Zemuni. Válečný materiál byl a naložen na 150 lodí, které ho dopravily po Dunaji do Budy. V Bělehradě se setkala vojska Budínského pašaliku a tatarchána s jeho obávanými jezdci. Do Bělehradu dorazily i další posily z řad všech vazalských států Osmanské říše. Sedmihradská armáda knížete Michala Apafiho, vojáci z Moldavska i muži valašského knížete Serbana Kantacuzena. Po příchodu sil z Edirne stále přicházely další posily z nejrůznějších koutů říše Osmanů. Z Kavkazu, severoafrických provincií říše včetně Egypta, také z Anatólie, Sýrie, z pouštních oblastí, z Bulharska i Srbska. Co se národnostního složení týče, byla škála národností zastoupených ve vojsku velice pestrá. Od beduínů a Berberů k Makedoncům, Řekům, Bosňanům, Arménům, Maďarům až po přeběhlíky ze Západu, kteří na území Osmanské říše nacházeli náboženskou svobodu a často sloužili v jejich armádách.

Sultán se tou dobou věnoval své vášni – lovu, poznával nové lovecké revíry v lesích u Bělehradu, neměl ani zájem velet vojsku, proto velice rád přenechal velení Kara Mustafovy, který toto řešení uvítal, jelikož měl volnější ruce pro svá rozhodnutí. Sultánem mu byly předány zelený prapor Prorokův, klíče ke Kaabě v Mekce a říšská pečeť. Císařský vyslanec Georg Christopher Kunitz, kterého Turci s sebou vedli až před brány Vídně, odhadoval na začátku tažení počet nepřátel mezi sto dvaceti a sto osmdesáti tisíci, jeho šťastnější kolega Caprara (Osmany propuštěný hned po začátku tažení) uváděl o něco více než sto padesát tisíc. Od tohoto čísla je nutno odečíst veškeré civilní úředníky,

²⁶ WHEATCROFT, s. 84.

sloužící, zákopníky, vozataje, nosiče, poháněče zvířat a nejrůznější další nevojáky. Reálná síla osmanského vojska proto mohla být podle střízlivých údajů zhruba 90 000 mužů z čehož „jen“ asi pětinu tvořili bojovníci zařazení do elitních jednotek. Do těchto počtů nejsou zahrnuty jednotky osmanských vazalů, mezi nimiž byli za nejobávanější bojovníky považováni tatarští jezdci, jejichž počet se pohyboval mezi 15 až 20 tisíci muži.²⁷ Z Bělehradu poté tato veliká armáda vyrazila směrem k Osijeku, kde měla překročit řeku Drávu. Rozvodňená řeka představovala pro osmanskou armádu problém. Stavba mostu přes řeku si vyžádala mnoho lidských životů. Přejít přes Drávu měl stejně velký význam jako slavnostní ceremonie v Istanbulu, přehlídka janičárů a cechů před palácem v Edirne a předání velení Kara Mustafovy v Zemuni u Bělehradu.²⁸ Osmanské vojsko překročilo řeku až týden po dokončení mostu přes Drávu. Toto zdržení často bývá uváděno jako jeden z důvodů neúspěchu celého tažení, jelikož vídeňské opevnění nutně potřebovalo opravy, které navíc postupovaly velice pomalu, ale bez nich by bylo zcela jistě daleko snadnější město dobýt. Dne 10. června v táboře u Osijeku se konalo slavnostní přijetí všech vazalských velitelů, ze kterých se největších poct dostalo Thökölymu.

Dalším cílem postupu armády byl Stoliční Bělehrad, do kterého vojsko dorazilo dne 25. června. Zde svolal velkovezír paši na poradu, budínský paša zrazoval velkovezíra od tažení proti Vídni, ale neuposlechl. Podle původního plánu měly být nejdříve obleženy a dobyty pevnosti Ráb a Komárno. Názor velkovezíra Kara Mustafy byl, že nejlepším řešením by bylo dobýt celou zemi, přičemž při pádu Vídne by vlastně celé Uhry připadly Osmanům téměř bez boje, a proto byl pevně rozhodnut již od začátku ji dobýt. Nemohl úplně ignorovat příkazy svého vladaře, proto nejprve vytáhly k těmto dvěma důležitým opěrným bodům habsburské obrany.²⁹

Dne 1. července postoupila armáda až k pevnosti Ráb, kterou sice muslimské vojsko nedobylo, avšak jí blokovala část armády a většina vojska mohla postupovat dále a byly zajištěny zásobovací trasy potřebné k uskutečnění

²⁷ VLNAS, s. 39.

²⁸ WHEATCROFT, s. 84.

²⁹ Tamtéž, s. 85.

tažení. Kara Mustafa habsburské síly podcenil, i když vojsko čítalo dohromady přibližně 40 000 vojáků, tak se rozhodně nejednalo o slabého soupeře, za jakého ho pokládal. Byl již informován o uzavření aliance mezi Polskem a císařem, ale přesto si plně neuvědomoval význam toho to spojení a jeho neomezené ambice zřejmě byly jedním z hlavních důvodů, proč tažení dopadlo neúspěšně. Vévoda lotrinský soustředil habsburské síly na hranicích Uher, jelikož se vojenské špičky stále domnívaly, že cílem tažení bude Prešpurk a pevnostní města ležící v jeho blízkosti spíše než tažení na Vídeň. Záhy se však ukázalo, že cíl tažení je již zcela jasný.

Tažení směrem do Rakous mezitím pokračovalo a tatarský předvoj vedený Muradem Girejem překročil řeku Rábu. Vojenské síly Habsburků se tímto se ocitly v nebezpečí obklíčení a byl nařízen ústup, jelikož bylo zcela patrné, že postrádají potřebnou sílu k odražení nepřítele. Dne 7. Července došlo k méně významnému vojenskému střetnutí u Petronellu, které však odhalilo hrozící nebezpečí pro Vídeň.³⁰ V bitvě Tataři napadli zadní voj ustupujících jednotek a byli zahnáni až poté, co dorazily posily vedené vévodou a Ludvíkem Bádenským. Dalším závažným problémem bylo, že jednotky vůdce kuruců a oddíly vedené Abazou Kör Huseinem pasou, beylerbeyem Rábu vázaly část habsburských sil v Horních Uhrách a pokusily se obsadit Prešpurk po případě další města v této oblasti Uher. Císařské síly zde skutečně v hojném počtu zůstaly, aby uchránily před drancováním Slezsko a Moravu, ovšem to se nepodařilo v oblasti Dolních Rakous a západních Uher, kde bylo obyvatelstvo vystaveno drancování tatarských vojsk. V pohraničí se v zlidovělém podání tradovalo, že byli Tataři zplození pekla. Žili z plenění a prodeje lidí do otroctví.³¹

Předchozí porážka vyvolala paniku ve Vídni, odkud začalo obyvatelstvo houfně prchat západním směrem, ovšem na druhou stranu venkovské obyvatelstvo ohroženo touto invazí hledalo útočiště za vídeňskými hradbami. Hrozící nebezpečí přimělo i císaře Leopolda I. opustit město a vydat se s dvorem

³⁰ DÜRIEGLE, s. 19.

³¹ WHEATCROFT, s. 41.

do Lince, kam 13. července dorazili. V následujících dnech však odcestovali dále na západ do Pasova, jelikož přišly zprávy o dalším tatarském postupu. Leopoldův tah se jevil prozíravým z důvodů, že mohl organizovat na dálku osvobození Vídně a vyvíjet s tím spojenou diplomatickou aktivitu. Císař svěřil před svým odjezdem správu Vídně pětičlennému sboru, vojenským velitelem Vídně se stal podmaršálek Ernst Rüdiger ze Starhembergu.³²

Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic se stal ředitelem tohoto kolegia. Od roku 1681 Kaplíř zastával funkci viceprezidenta Dvorské válečné rady a ve chvíli muslimského útoku chtěl být raději u polních vojsk, než za hradbami města.³³ Karel Lotrinský dobře věděl, před jak složitým úkolem stojí. V první řadě musel přeskupit vojsko a zaujmout pozice na obou březích Dunaje. Habsburská armáda nesměla být zdecimována. Za druhé bylo nutností postup Osmanů zpomalit, což mělo ulevit a dopřát metropoli několik důležitých dní navíc k přípravě na obranu. Velitel armády se, také musel smířit s faktem, že měl k dispozici příliš slabé síly, s kterými není schopen zabránit obležení a poté i pádu Vídně.³⁴

Muslimské vojsko po týdenním odpočinku vyrazilo k Vídni a dne 13. července šiky vedené velkovezírem stanuly několik kilometrů před Vídni. Nyní již konečně viděl svůj cíl, „zlaté jablko“, které mu mělo přinést úspěch, bohatství i slávu, vše po čem velmož prahnul. Vídni jako sídelnímu městu byl přisuzován mimořádný význam a velkovezír si byl dobře vědom, že nemůže selhat.

³² BARKER, Thomas, *Double Eagle and Crescent Vienna' Second Turkish Siege its Historical Setting*. New York 1967. s. 246.

³³ VLNAS, s. 41.

³⁴ WHEATCROFT, s. 99.

4. Druhé obležení Vídně

V důsledku tureckého ohrožení, které neustále hrozilo, bylo pro město Vídeň mohutné opevnění nezbytnou nutností. Budování hradeb započalo již v třináctém století, tedy dávno před tím než byla Vídeň vystavena neustálému nebezpečí z východu. „První hradby vlastně nepřímo zaplatili Angličané. Slavný křižácký král Richard Lví srdce se rozkmotřil s Leopoldem V. Babenberským vévodou rakouským, a cestou ze třetí křížové výpravy udělal chybu. V přestrojení se pokusil projet přes vévodovo území. Padl do zajetí, byl obviněn z vraždy a uvržen do vězení. Na svobodu se dostal až po zaplacení obrovského výkupného, jež činilo přibližně dvojnásobek ročního příjmu anglické koruny. Slavných šest set věder stříbra zaplatilo velkolepé nové hradby Leopoldova hlavního města Vídně a výstavbu Nového Města Vídeňského dál na jihu.“³⁵ Toto středověké opevnění zůstalo téměř nezměněné do prvního tureckého obléhání. Při prvním obležení Vídně turečtí sapéři se pokoušeli v blízkosti Korutanské brány proniknout za hradby, ale rychlý příchod zimy donutil osmanské obléhatele se stáhnout.

Císař Ferdinand I. se rozhodl po těchto událostech opevnění zmodernizovat a přizpůsobit nové hrozbě v podobě mocného a výbojného souseda Osmanské říše. Na většině úseků se v průběhu let mnoho nezměnilo, výjimkou byly pouze některé úseky. Již v roce 1547 do proběhla první etapa přebudování opevnění, byl důležitým prvkem obrany města vodní příkop, jež město obepínal celé město. V roce 1683 byl však mělčí, než bylo původně určeno, ale i přesto stále byl pro Osmany složitou překážkou. Ve všech etapách výstavby byly budovány bastiony, které byly systematicky rozmístovány v takové vzdálenosti, aby střelci mohli na tuto vzdálenost zasáhnout. Z důvodů krytí ravelin a bastiónů, před ně byli umístěny kaponiéry ve tvaru písmena V.³⁶ Během sedmnáctého století byly vylepšeny i bastióny, pře zdí byly budovány masivní střílny s trojúhelníkovým půdorysem zvané raveliny. V sedmdesátých

³⁵ WHEATCROFT, s. 99.

³⁶ BARKER, Thomas, *Doppeladler und Halbmond. Entscheidungsjahr*, Graz 1982, s. 231.

letech propojil systém zákopů raveliny s bastiony městskými hradbami.³⁷ Za příkopem se nacházel glacis, otevřený prostor, který byl pod neustálou dělostřeleckou palbou. Tento nový obranný systém, jehož byla Vídeň na sklonku sedmnáctého století typickým příkladem, vznikl původně v Itálii o dvě stě let dříve. Nejprve se mu říkalo alla moderna, nová metoda. Stavitelé opevnění reagovali na hrozbu, kterou představovalo dělostřelectvo, schopné rozmetat i ty nejsilnější obraně.³⁸

Vysoké hradby již nebyly zárukou bezpečí jako v předchozích dobách, nyní byly spíše kvůli své výšce snadnějším terčem pro dělostřelectvo, z těchto důvodů se objevily nové prvky v stavitelství. Před opevněním byl uměle zvyšován terén, aby bylo co nejvíce znemožněno z blízkosti pálit do hradeb. Těžko zasažitelnými cíly pro dělostřeleckou palbu byly především bytelné bastiony, předsunutá palebná postavení a nízké valy, což bylo pokládáno jako výsledek geniality vojenských stavitelů a inženýrů, kteří opevnění neprojektovali tak, aby žádnému útočnickovi neposkytovalo ochranu ani možnost pohybu a byl vystaven smrtelné palbě, jak čelní, tak i ze stran. Udusané valy a bastiony ve tvaru šípových hlavic s děly, plné vojáků s mušketami a arkebuzami, dokázaly zastavit a zdecimovat útočníky dřív, než se dostaly na dostřel opevnění.³⁹ Tento nový způsob opevňování měst se stal velice rozšířeným a účinným způsobem, jak města ochránit před ničující dělostřeleckou palbou. Nedlouho před příchodem muslimského vojska, byl narychlo zbudovaný palisádový plot k ochraně cesty.⁴⁰ *„Jakmile se objevil nový druh opevnění, časem se nevyhnutelně musel objevit způsob, jak jej zdolat. Očividná výhoda obránců se, tak mohla rychle obrátit v jejich neprospěch. Zůstávalo na inženýrech, aby k tomu nedošlo. Komplex bastiónů propojený bytelnou obrannou zdí a glacis vyžadoval úplně nový druh strategie a zaváděl do fortifikační architektury nové prvky. Stavitelé při tvorbě plánů počítali i se soustředěnou palbou, aby ukázali, jak nedobytný je systém valů, bastiónů a glacis. Osmané však již na Krétě dobytím Kandie v roce*

³⁷ WHEATCROFT, s. 105.

³⁸ Tamtéž, s. 106.

³⁹ Tamtéž, s. 107.

⁴⁰ GERHARTL, *Gertrude, Belagerung und Entsatz von Wien 1683*, Wien 1983, s. 8.

1669 dokázali, že i nový druh opevnění je možné zdolat, leč nikoliv dělovou koulí či přímým frontálním útokem. Stali se průkopníky umění podtunelování valů, hradeb a bastiónů, které ničili náložemi zdola.⁴¹ Turci toto umění ovládli mistrným způsobem, ale před vídeňskými hradbami byla situace zcela jiná, půda byla výrazně tvrdší než ta u kandijské pevnosti, proto se museli místům s tvrdším podložím vyhýbat a nacházet jiné. Tato metoda ovšem u tak propracovaného opevnění vyžadovala součinnost dělostřelectva a podkopávání, ovšem velkovezír dělostřelectvo nevyužíval naplno, jelikož chtěl město získat pokud možno co nejméně poškozené. Osmanské dělostřelectvo přesto každý den město bombardovalo a jejich sok s velkou účinností palbu opětoval.⁴² Zvolení tohoto způsobu nebylo rozhodně velkovezírovým nejšťastnějším krokem, kdyby vydal rozhodnutí o přímém útoku na město, bylo by zcela jistě snadnější město dobýt, navíc město ze dvou stran obklopovala voda, tudíž se útočníci mohli soustředit pouze na určitá místa. Nejslabším místem obrany byl nepochybně východní sektor naproti Leopoldstadtu, který ze všech stran obtéká Dunaj. Mezi starými hradbami a břehem řeky nezůstalo dost místa pro stavbu bastiónů. Slabina obrany však představovala i problém pro útočníky. Nepřítel by musel nejprve shromáždit velké množství lidí a zbraní na ostrově Leopoldstadt, kde bylo jen málo místa pro jakékoliv manévrování a kde se snadno mohl ocitnout v pasti.

Vídeň měla přibližně 16 000 obránců, z toho bylo přes 10 000 vojáků z profesionální armády a zbytek byl tvořen studenty, příslušníky cechů, městskou milicí a myslivci z přilehlého okolí, kteří se osvědčili jako vynikající odstřelovači. Ve městě se pod Stahrembegovým vedením podařilo díky pomalému postupu osmanských armád dokončit nejnnutnější přípravy na obléhání. Za této situace vévoda lotrinský doufal, že se mu podaří udržet spojení s městem skrze dunajské mosty. Dne 13. Července překročilo muslimské vojsko řeku Fischu a utábořilo se v Swechatu, přibližně 13 kilometrů od Vídně. Dne 14. Července dosáhla ohromná osmanská armáda hradeb města Vídně. Tímto začalo druhé obležení Vídně Osmany.⁴³ V blízkosti Vídně vyrostlo ohromné turecké

⁴¹ WHEATCROFT, s. 109.

⁴² STOYE, John, *The siege of Vienna. The last great trial between cross and crescent*, London 2007, s. 35.

⁴³ WHEATCROFT, s. 117.

stanové město, ve kterém jich bylo více než stanů 25 000. Toho dne začaly první střety mezi znesvářenými stranami na vídeňském předměstí, kde bylo později zřízeno velitelství v Trautsonově paláci v blízkosti městských hradeb. Velkovezír svolal své velitele a bylo rozhodnuto, jak budou postupovat sapéři při hloubení zákopů a jejich rozmístění podél vídeňského opevnění. Sapéři měli v tuto chvíli hloubení usnadněno krátkou vzdáleností mezi předměstím a hradbami, tím byla výrazně zkrácena délka chodeb. Velkovezír si byl jistý, že jeho sapéři budou úspěšní a hradby, které jeho vojsku stojí v cestě překonají.⁴⁴

Obránci Vídně správně předpokládali turecký útok v místech mezi skotskou a korutanskou bránou, kam směřovali svůj hlavní nápor i při prvním obležení Vídně a jelikož to bylo stále nejvhodnější místo k útoku, tak útočící Osmané nehodlali na této strategii nic měnit. Velkovezír měl tu výhodu, že byl jediným velitelem a jeho podřízení plnili jeho vůli, to samé se neplatilo o velitelích habsburských armád. Starhemberg a Karel V. Lotrinský neměli příliš přátelské vztahy, což značně brzdilo rozhodování, a tím značně opožďovalo jakékoliv reakce na protivníkovy tahy. Velitel obrany města Starhemberg si dlouhá léta přál být vrchním velitelem císařských armád, ale po jmenování vévody lotrinského do této funkce vzájemná nevraživost ještě více vzrostla. Vrchní velitel císařských sil byl tím nejschopnějším generálem, kterého Leopold I. měl k dispozici, učil se válečnému umění od slavného vítěze Montecuccoliho. Starhemberg byl, také rozhodně správnou volbou, byl velice energický a přemýšlivý, jeho veškeré tahy byly velice propracované a navíc byl odhodlán za každou cenu město ubránit před muslimským náparem. Hrabě Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic se osvědčil rovněž jako vojenský odborník a organizátor, který se i přes svůj pokročilý věk se výrazně vyznamenal v průběhu obrany města, tou dobou mu bylo totiž 73 let.⁴⁵ Neméně zásluh při obraně Vídně měl hrabě Leopold Kollonitsch, biskup Vídeňského Nového Města, který měl na starost činnost nemocnic a také, že obstaral důležitý finanční obnos z církevních peněz.⁴⁶

Město bylo na počátku obléhání již připraveno čelit této hrozbě.

⁴⁴ Tamtéž, s. 119.

⁴⁵ MACEK, Jaroslav, KASPAR Zdenko, *Kaplíř von Sullowitz (1611-1686)*, Wien 1983, s. 54.

⁴⁶ KOLEKTIV AUTORŮ, s. 86.

Dělostřelectvo mělo k dispozici přes 250 kusů děl, to sice nebyl sice zcela dostačující počet, ale také osmanské vojsko nemělo nijak zvlášť silnou artilerii. Před většími vojenskými akcemi byla dle osmanských zvyků do města zaslána nabídka ke kapitulaci, v které mimo jiné byla obsažena záruky volného odchodu z města, ale Stahremberg tuto velkovezírovu nabídku odmítl a obě strany byli již připraveny na střet. Armáda muslimů obklíčila celé město a začalo hloubení zákopů. Rádci velkovezírovi doporučovali jiná místa k útoku, ale ten opětovně nedbal jejich rad a rozhodl o útoku v úseku Hradní a Skotské brány, chtěl útočit proti nejlépe opevněným částem obrany Burgbastion a Lobelbastion, což bylo velice riskantní a navíc zdejší půda byla rovněž nepříliš vhodnou pro hloubení tunelů, a tudíž zde vzniklo další zdržení, které mělo v konečných důsledcích fatální následky pro celé toto jeho riskantní tažení proti hlavnímu městu habsburské monarchie. Kara Mustafa rozdělil velitelům jejich úkoly mezi, kterými bylo činit i výpady do vnitrozemí a s tím související plenění.⁴⁷

Další známkou velkého podcenění protivníka velkovezírem byla okolnost, že i když měli Osmané k dispozici větší počet děl u Budy, tak u Vídně jich sebou měli jen zhruba polovinu počtu, kterým disponovaly síly bránící Vídeň. První větší akcí osmanské artilerie bylo ostřelování Burgravelinu, ale i zde se projevil značný nepoměr mezi protivníky. Habsburští obránci po celou dobu obléhání způsobovali Osmanům těžké ztráty, kdežto Turci svým ostřelováním jim příliš velké ztráty nezpůsobili. Osmané spíše spoléhali na podkopy a podminování, doufali v odpálení hradeb z podzemí, proti tomuto způsobu byla jen jedna účinná metoda, a to budování štol proti tunelům nepřítele, kterého se z brilancí zhostili odborníci na slovo vzatí tyrolští stavitelé dolů, kteří byli zvyklí pracovat i v těch nejtěžších podmínkách alpských skal a stali se pro turecké sapéry závažným protivníkem v tomto boji, který se přenesl pod zem. Turci spoléhali rovněž na své granátnické oddíly, které byly výrazně účinnější než-li ty bránící císařskou metropoli. Turecké granáty byly konstruovány daleko důmyslněji, díky své menší váze je bylo možné hodit na větší vzdálenosti, ovšem habsburští vrhači granátů jich v průběhu druhého obležení Vídně jich užili několik desítek tisíc a způsobili

⁴⁷ DÜRIEGL, s. 47.

nepříteli těžké ztráty. Přecenění vlastních sil bylo výsledkem snadného a rychlého postupu. Kara Mustafa neměl o protivnících, kteří ustoupili do hlavního města valné mínění. Nabyl jistoty, že jeho sapéři hradby prolomí, hradby, které měly být jeho vojsku překážkou a dobude vítězství. Chybou bylo, že opomněl zajistit vyvýšeninu nad městem zajistit ležení, ale jinak dával plán tureckého útoku smysl, své nejlepší jednotky nasadil tam, kde mohly co nejefektivněji zasáhnout.⁴⁸ Dne 16. července osmanská armáda zaútočila na ostrovy Leopoldstadt a Práter, které umožňovaly stále spojení města se světem a hlavně s vojskem vévody lotrinského. Po těžkých bojích v, kterých císařská jízda houževnatě bránila své pozice, Turci tyto ostrovy obsadili a z důvodů zničení všech mostů ustupujícími obránci začali stavět nové, po kterých se později hnali útočící jednotky proti bastionům. Během bojů na Lopoldstadtu Osmané provedli řadu útoků na různých místech opevnění k odvedení pozornosti obránců. Kolem 20. července obláhatelé dobudovali systém zákopů klikaticí se kolem hradeb, za velkých ztrát i nasazení překonali celou šířku glacis. Neustálá palba z mušket a děl zahalila na mnohých místech zákopy a hradby. Boje pokračovaly i v noci, kdy zejména muslimští bojovníci vyvíjeli horlivě aktivitu vedoucí k cílenému průlomů hradeb, ale obránci s houževnatostí bojem zocelených císařských jednotek útoky i za cenu vysokých ztrát odrazili.

Obránci se také statečně pokoušeli o protiútoky proti osmanským postavením a ztráty i přes houževnatý odpor narůstaly. Starhemberg byl také raněn dne 15. července, ale i přes toto lehké zranění hlavy šel svým mužům příkladem a svou přítomností na kritických místech je inspiroval svou statečností. Osmanské dělostřelectvo 31. července zničilo dělostřelecké postavení na Lobelbastionu, strhla se krutá řežba a boje dále neutuchaly. První mina, uložená Turky pod vídeňskými hradbami vybuchla 2. srpna, poté explodovala nálož za náloží. Tyto pak měly za následek největší škody. Po celý čas dobývání se tlak útočníků soustředil na Löbellbastio a hradní baštu. Obránci však s ohromným úsilím odrazili každý jejich útok.⁴⁹

⁴⁸ WHEATCROFT, s. 118-119.

⁴⁹ KOLEKTIV AUTORŮ, s. 86.

Vysoké ztráty donutily obránce uchýlit se k nouzovým řešením mezi, které patřilo naverbování měšťanů do vojska, ve kterém brzy tvořili polovinu počtu. Tohoto úkolu se zhostil hrabě Kaplíř, jenž rozšířil zprávu, že každý bojeschopný muž dostane na ruku tři tolary, pokud se dobrovolně přihlásí k vojenské službě.⁵⁰ Hrůzostný byl pohled na cestu mezi Löbellbastionem a hradní baštu, která byla zcela poseta padlými. Tisíce tureckých vojáků zde leželo a těla tlela a šířil se odporný zápach.⁵¹ Obdobná situace byla i v zákopech kolem městských hradeb, která tureckým vojákům znepříjemňovala neustále situaci. Nákaza úplavice se stala i závažným problémem uvnitř města rovněž a sužovala obyvatele krutým způsobem a podlehl jí i starosta města Liebenberg. Obrana na kontreskarpě byla již Turky pokořena, tímto ovládli prostor před Burgravelinem. *„Večer nastoupili dobrovolníci... k útoku s neodolatelnou silou vrhli d'aury zpět do příkopu a obsadili jeho kraj, na kterém se opevnili, ale Alláh projevil bojovníkům islámu svou přízeň a milost, a tak se mohli v oné oblasti zachytit.“*⁵²

Dne 12. srpna Osmané odpálili další minu pod ravelinem, který byl výbuchem silně poškozen, při útoku se obráncům podařilo znovu nepřátelské síly odrazit, a však ti přes tento neúspěch dosáhly zdí a postoupili tím o další metry blíže. Dalším cílem tureckých vojáků bylo vytlačení císařských z těchto pozic a dosažení bastiónů a kurtíně. *„Po poslední modlitbě byly obě miny uložené pod bastionem odpáleny... s pomocí Alláha se podařilo při útoku uchytit se také bastionu a zřít obranu. Při tom se rozpoutal rozhořčený boj s děly a puškami, a přestože z bojovníků islámu byla řada zraněna, padla přesto d'aurů do prachu zkázy a spadli do ohnivého jícnu pekla.“*⁵³ Tuhé boje pokračovaly dále a každý metr, o který velkovezírovi muži postoupili, byl zaplacen mnoha životy.

Císařští se soustředili zejména na obranu Lobelbastionu a Burgbastionu kde osmanské síly stupňovaly tlak, přestože čelily tomuto mohutnému útoku se dne 15. srpna pokusily o výpad proti útočníkům, který se mimořádně zdařil, způsobení vysokých ztrát nejen opětovně pozdržel nepřátele, ale jednalo také o

⁵⁰ BORITZKA, s. 13.

⁵¹ KOLEKTIV AUTORŮ, s. 86.

⁵² KREUTEL, Richard, TEPLY, Karl, *Kara Musatafa vor Wien, Dienstag, 3 August, Augsburg 1845,* s. 63.

⁵³ Tamtéž, s. 76- 77.

psychologické vítězství, které bylo pro tak těžce zkoušenou obranu velice důležité. Začaly se i ztenčovat zásoby, i když podle předpokladů měli vydržet zhruba do listopadu a z těchto důvodů byl i ztenčen denní příděl jídla. Vídeň se zdála být zcela odříznuta od okolního světa, ale díky odvaze několika mužů se dařilo doručovat zprávy vévodovi lotrinskému a zpětně do Vídně. Z těchto mužů se proslavil také Kunizův sluha Jakub Heider, který byl při této riskantní činnosti i zajat Osmany. Nejvýznamnější postavou těchto kurýrů byl ovšem arménský obchodník Kolchitzky. *„Na pokraji zoufalství vyslal 13. srpna Starhemberg vídeňského měšťana Georga Kolchitzkiho s příkazem, aby pronikl přes Dunaj, unikl tureckým hlídkám a hlásil se vévodovi Lotrinskému, který organizoval pomocné vojsko. Měl mu vylíčit, jak to ve Vídni vypadá a přimět jej k urychlené záchranné akci. Kolschitzky úkol splnil a 16. srpna se vrátil zpět. Svého velitele však nepotěšil. Hlásil mu, že křesťanské vojsko stojí u Tullnu, dříve než za tři týdnu však nemůže z jeho pomoci počítat.“*⁵⁴ Město se i za těchto neutěšených podmínek drželo dále.

Těžké boje tou dobou probíhaly u těžce poškozeného ravelinu a po vybuchnutí dalších náloží byl téměř zničen. Vystupňování krutostí boje bylo, že se císařští nespokojovali s narážením hlav na kůl, ale i tím, že zajatce zaživa stahovali z kůže.⁵⁵ Tyto hrůznosti byly ovšem oboustranné a otroci, kteří byli Tataři odváděni na práci, byli často mučeni a dalšími krutými způsoby terorizováni zejména janičáry. V opevnění vzniklo několik průlomů, ve kterých obránci všemi dostupnými prostředky zadržovali enormní tlak osmanských vojsk. Velkovezír povolal posily z kvůli vysokým ztrátám a také z důvodů, že se již dozvěděl o shromažďování spojenecké armády.⁵⁶ Mezitím se jim podařilo Ravelin téměř dobýt, císařští podnikli protiútok, který byl sice účinný, ale ztráty dosáhly až takového počtu, že od té chvíle se spíše soustředili na obranu svých pozic. Situace se stávala ještě horší, když turečtí minéři své podkopy provedli až Lobellbastionu a Starhemberg rozhodl o opuštění Ravelinu.

Dne 4. září Osmané odpálili nálože pod Burgbastionem, kde vznikla

⁵⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, s. 87.

⁵⁵ BORITZKA, s. 15.

⁵⁶ Tamtéž.

rozsáhlá trhlina, kterou začaly útočit početné zástupy Osmanů, jež zastavili obránci jen s vypětím vlastních sil a obětí několikaset životů. Hrabě Kaplíř musel znovu zorganizovat další přísun nových posil z důvodů, že početní stav vojska nedosahoval ani poloviny počtu, kterým veliteli disponovali na počátku obléhání. Osmané opakovali každý den útoky značného rozsahu, zejména ten podniknutý dne 6. září u Lobellbastionu nadělal obráncům značné potíže a znovu byl odražen s velikým vypětím. O dva dny později se celá situace opakovala, ale síly obraně města docházely a po těchto prudkých bojích byly pozice obránců značně oslabeny. Dne 9. září se osmanské oddíly probily až ke kurtině u Lobellbastionu a zdálo se, že město musí již co nejdříve padnout. Strahremberg začal připravovat muže na rozhodující boj, jelikož v dané situaci bylo jen otázkou času, kdy muslimské armády proniknou do města. Vyplňovali mezery mezi opevněním stavěly barikády a rozličné zátarasy. Osmané se pokusili o rozhodující průlom mezi Burgbastionem a Lobellbastionem, ovšem velkovezír se nerozhodl vrhnout všechny síly do posledního náporu a dal tím obráncům drahocenný čas, jelikož osvobozovací vojsko bylo již na pochodu.

Velkovezír se o jeho pohybu dozvěděl s předstihem, ale rozhodl se pokračovat v pracích na obléhání dále a hrubou strategickou chybou rozdělil své síly již před jejím příchodem. Osmané se začali připravovat na příchod této armády, ale i během těchto příprav se dopustili celé řady chyb včetně nedostatečného průzkumu terénu, jelikož do samotného příchodu armády neměli ani tušení kudy útočící šiky spojených armád křesťanských panovníků přijdou. Velkovezír se dopustil řady chyb, ani provizorně neochránil vlastní ležení a dokonce neobsadil strategicky významnou vyvýšeninu Vídeňského lesa.⁵⁷

⁵⁷ WHEATCROFT, s. 118.

5. Tažení spojenců k Vídni a bitva na Kahlenbergu

Přípravy na osvobození Vídně začaly probíhat již během července roku 1683, kdy se začala shromažďovat polská vojska, když dne 17. července Janu III. Sobieskému dorazila zpráva, že byla Vídeň napadena. Začal přesun armád z východu směrem ke Krakovu, kde probíhalo shromažďování. Rovněž bavorské jednotky v počtu 11 300 mužů se začaly připravovat na pochod k Vídni. Během vyvíjení diplomatického úsilí o získání dalších spojenců se zdařil významný úspěch v podobě přistoupení saského kurfiřta Jiřího III k protiturecké koalici. Ten přispěl více než 10 000 muži, další posily se chystaly v říši, jednalo se o jednotky pod velením knížete Waldecka, které měly téměř 10 000 mužů.

Tou dobou již začal vévoda Karel V. Lotrinský přípravy na osvobození Vídně, od začátku počítal s tím, že pomocné vojsko se bude shromažďovat u Tullnu. Důležité spojení musel za každou cenu udržet, jednalo zejména o most u Kremže, které byl nesmírně důležitý pro přechod armád Jana III. Sobieského k Tullnu. Dne 20. Července rozhodla Válečná rada, že pokus o vyproštění Vídně bude veden přes Vídeňský les, a toto bylo zděleno císaři do Pasova.⁵⁸ Dne 24. srpna dorazila do vévodova velitelství zpráva, že Kőr Husein Paša vyrazil se svým vojskem směrem na západ a vévoda neotálel a s vojskem čítajícím přes 13 000 mužů vyrazil neohroženě nepříteli vstříc. Došlo k bitvě u Bisambergu, kde na počátku střetnutí měli osmansko- kurucké síly převahu nad císařskými, ale v průběhu bitvy došlo k zvratu a Osmané se dali na útěk. To bylo velice důležité z důvodů, aby se nepřítel nečekaně nevynořil v týlu spojeneckého vojska. Z těchto důvodů bylo důležité také, že Thökölyho jednotky v obdobné situaci ustoupily. Předběžně se počítalo s tím, že shromaždištěm spojeneckých armád budou pole u Tullnu.

Spojenecké síly byly již většinou připraveny během srpna vyrazit směrem do Rakouska, polský král vyrazil s armádou dne 15. srpna v nejvyšší čas. Poláci ve třech proudech vyrazili přes Slezsko a Moravu do Dolních Rakous a dne 31. srpna se Jan III. Sobieski a jeho velité Jablonski a Sienawski spojili s armádou vévody lotrinského. Podle odhadů polské síly měly disponovat 25 000 muži, z

⁵⁸ WHEATCROFT, s. 118.

nichž bylo 14 000 jezdců mezi, kterými vynikali zejména andělští husaři, elita polské jízdy, kteří byli nejlepší těžkou jízdou Evropy sedmnáctého století.⁵⁹ Vévoda Karel V Lotrinský měl k dispozici 8000 pěšáků, 12 900 jezdců a 70 děl.⁶⁰ Podél předešlé dohody mezi císařem a polským králem se měl velitelem stát ten, kdo se zúčastní tažení. Vojska z říše, Saska a Bavorska překročila Dunaj společně 6. a 7. září, taktéž polská a císařská a dne 8. září zde byly konečně všechny síly, které měly osvobodit obleženou Vídeň.

„Jak se zdá, Kara Mustafa podcenil situaci. Roku 1683 udělal mnoho chyb, ale hlavní spočívala v tom, že špatně odhadl dobu a úsilí potřebné pro dobytí Vídně. Podcenil houževnatost obrany a zanedbal opatření, která by zajistila obléhající armádu. Bezpochyby mohl zaslat více kavalerie, aby střežila pláň kolem Tullnu a případně zpomalila postup spojené křesťanské armády.“⁶¹

Přes veškerá opomenutí a podcenění, však velkovezír rozhodně nezahálel a dne 9. září svolal na poradu své velitele, aby se poradili, jak se postaví proti blížícímu se nebezpečí, které představovalo toto téměř sedmdesátitisícové vojsko. Z důvodů o rozdělení sil byla osmanské armáda o 15 000 mužů slabší. Budínský paša opětovně před tímto krokem velkovezíra varoval, ten však jeho varování nedbal a rozhodl se pro tento nemoudrý krok. Během těchto událostí byl stav ve Vídni nanejvýš alarmující, ale v tuto těžkou dobu přišla velice příznivá zpráva. Obránci se dočkali v noci z 6. Na 7. Září, když konečně spatřili, jak z Kahlenbergu, vysokého vrchu, jen je poblíž Vídně, stoupají světelné rakety. Tím dostali od přátel na vědomí, že severního okraje Vídeňského lesa dosáhlo osvobozovací vojsko připravené jim pomoci.⁶² Jejich čekání však mělo trvat ještě dlouhé dny, avšak tento čin vlil obraně nové síly a optimistickou víru ve vítězství.

Přípravy na bitvu již byly v plném proudu, Osmané se rozhodli pro otevřenou bitvu na místo zbudování provizorního opevnění, které by turecké šance výrazně zvýšilo. Toto opevnění by eliminovalo největší sílu nepřítele, a to

⁵⁹WHEATCROFT, s. 118.

⁶⁰KOLEKTIV AUTORŮ, s. 87.

⁶¹BORITZKA, s. 19.

⁶²KOLEKTIV AUTORŮ, s. 87.

jízdu zejména polskou. Mezitím se Osmané připravovali na závěrečný útok na město. Velkovezír s veliteli usoudil, že když spahiové a janičáři s masou odvedenců vtrhnou do Vídně, bude odpor obránců zcela zlomen. Ignorovali i příklady z dějin, kdy nevěřící, muži i ženy proti nim bojovali do poslední kapky krve.⁶³ Síla spojeneckého vojska byla odhadována na 36 800 pěšáků, 30 950 jezdců a 152 děl.⁶⁴ Císařští a jejich spojenci začali budovat dělostřelecké postavení na jižním svahu Kahlenbergu. Osmanský předvoj, který zde držel pozice napadl postupující vojska spojenců a počínaje touto událostí začala bitva. Levé křídlo, které bylo složeno ze sasů a císařských mělo jako první zasáhnout do boje a to pod vedením vévody Karla bylo zformováno na Kahlembergu.⁶⁵ Císařské síly zde napadly Osmany a rychle postupovaly. Osmanské síly, jež vedl Kara Mehmed, které byly předsunuty se postavily silám Karla Lotrinského ráno 12. Září. Velký bílý prapor se šarlatovým křížem viditelným i s vídeňských hradeb, vlál v první linii. Nepočtené nepřátelské oddíly císařští rychle přemohli a pokračovali dále.⁶⁶

Po tomto úspěchu probíhalo opět zformování jednotek a vévoda odjel na Kahlenberg za velitelem silnějšího pravého křídla Sobieskim na poradu, během které se Ibrahim Paša rozhodl o protiútok proti císařským, kterým se se podařilo s nasazením téměř všech svých sil odrazit. Těžké boje zuřily v oblasti před Vídní, kde se rozkládají vinice, mezi kterými probíhaly obzvláště těžké boje. Kolem poledne měli císařské a říšské jednotky vytvořenou celou frontovou linií a čekali na Poláky, kteří měli cestu výrazně delší, jelikož po sestoupení z Kahlenbergu museli znovu překonat další kopcovitý terén.

Polské vojsko vyrazilo časně ráno a narazilo na výrazně tužší odpor než jejich spojenci na levém křídle a na středu kde stála bavorská vojska. Fakt, že Osmané se polské jízdě postavili v otevřeném terénu, byl pro Poláky příznivý. Proti šikům západních armád, které byli disponované, pálící jednu salvu za druhou moc účinní nebyli, ale proti janičářům či volně uspořádaným šikům, byli

⁶³WHEATCROFT, s. 136.

⁶⁴BROUCEK, Peter, *Der feldzug von 1683 und der Einsatz Wiens in der Sclafft am Kahlenberg. In Österreich und die Osmanen*, s. 65, Wien 1988.

⁶⁵BORITZKA, s. 19.

⁶⁶WHEATCROFT, s. 150.

stejně účinní jako dělostřelecká palba.⁶⁷ V kopcovitém terénu, který byl v úseku, kde útočily polské jednotky, nemohli zcela naplno rozvinout sílu jezdeckého útoku. V prvních fázích boje mělo polské vojsko problémy s odporem nepřítele a také dvakrát útok polské kavalerie selhal. Po těchto neúspěších se pravému křídlu zdařilo turecké síly přemoci i s pomocí říšských jednotek. Průlom v muslimských řadách, do kterého udeřila polská jízda s ničivým účinkem. Během těchto bojů osmanské jednotky utrpěly těžké ztráty a do boje na podporu těchto jednotek byli povoláni tatarští jezdci, kteří byli ovšem silnou polskou jízdou odrazeni.

Kara Mustafa si v tento kritický moment začal uvědomovat smrtelné nebezpečí, v němž se on i jeho muži ocitli. Dosud soustřeďoval své jednotky na pravém křídle, aby odrazil útoky Karla Lotrinského. Na levé křídlo, kterému velel Abaza Sari Husain Paša, začal urychleně stahovat jednotky a to na úkor pravého křídla. Hlavní síla osmanské armády byla rozmístěna mezi Gertshofem a Alserbachem na úpatí Schafbergu.⁶⁸ Na střed osmanské armády proběhl útok polské jízdy, ale byl odražen a Poláci museli ustoupit. Sienawski se vrhl s posílenou jízdou do dalšího útoku. Mezitím se zdařilo další osmanský útok odrazit palebnou silou a útočící sipahíové ustoupili, taktéž jako před tím Poláci. Souběžně s těmito událostmi zahájili císařští na levém křídle mohutný útok, kterému se jednotky Ibrahima paši houževnatě bránily, avšak vlivem přesunu jednotek na levé křídlo byly velmi oslabeny což se negativně projevilo během bojů, ve kterých získaly síly vévody Karla převahu. Dalším tahem velitele levého křídla byl další útok, při kterém saští a císařští jezdci zaútočili se vší silou na levé osmanské křídlo, které se pod tímto tlakem zcela zhroutilo a rozvrácené jednotky Ibrahima paši začaly prchat z bojiště. Na levém křídle vévody Karla působila celá řada aristokratů z celé Evropy, mezi nimi byl i Princ Evžen Savojský.⁶⁹

Velitel spojených křesťanských armád vydal v tuto dobu rozkaz o rozhodujícím útoku, který měl rozhodnout celou bitvu o Vídeň. Jezdecko spojenců udeřilo na zbylá osmanská postavení, jelikož útočilo již v rovinatém

⁶⁷ Tamtéž, s. 141.

⁶⁸ BORITZKA, s. 20.

⁶⁹ KLOPP, Onno, *Das Jahr 1683 und der folgende Große Türkenkrieg bis zum Frieden von Carlowitz 1699*, Graz 1882, s. 550.

terénu, tak jejich útok byl značně devastující a nepřítel i z těchto pozic začal ustupovat, přestože se Abazi Sari Husein pokusil jejich jízdu zastavit, ale i tento pokus selhal a byl rovněž poražen. Jízda se dostala až ke stanu velkovezíra a jeho osobní garda se pokoušela ještě stanové ležení bránit, ale byla téměř celá pobita. Velkovezír již před tím vydal rozkaz ke stažení všech přeživších mužů a sám doprovodu části svých gardistů prchl z ležení. Jeho jednotky chaoticky prchaly směrem na východ do Uher. Janičáři, kteří zůstali v zákopech kolem města, byli obklíčeni a bojovali s císařskými jednotkami, které se u Skotské brány konečně spojily s obránci. Janičáři s nimi bojovali v zákopech do večerních hodin, než konečně kolem desáté hodiny večerní porazili křesťané poslední nepřátele a tím skončilo druhé obležení Vídně a bitva na Kahlenbergu.

Osvobozovací armádě se, tak podařilo za jediný den porazit obávaného tureckého nepřítele. Zásahu na tomto velkolepém vítězství měli hlavně polský král Jan III. Sobieski a velitel císařských armád Karel V. Lotrinský. Poláci dokázali porazit nejsilnější seskupení osmanské armády, které bylo na bojišti a jejich vojáci byli první, kteří vstoupili do jejich vojenského ležení. Sobieski byl oslavován i jako vítěz a osvoboditel Vídně. –Význam vévody lotrinského pro vítězství nad muslimskými vojsky byl značný a projevil se i v dalších letech, kdy habsburská vojska začala znovu dobývat Uhry. Po bitvě připadla vítězným armádám cenná kořist, jelikož v táboře nepřítele se nacházelo mnoho pokladů. Největší díl kořisti připadl Polákům, kteří získali i zde zanechaný majetek velkého vezíra. Druhý den obyvatelé Vídně společně s vojáky rabovali v osmanském ležení a jen s velkými obtížemi se podařilo udržet pořádek.

Kníže Waldeck a saský kurfiřt poté odtáhli se svými jednotkami zpět do říše. Jan III Sobieski a Max Emanuel projevili ochotu.⁷⁰ Prchající velkovezírovo vojsko se zastavilo až u Rábu. Velkovezír začal hledat viníky neúspěchu, odmítl to, že by za neúspěchy stály jeho vlastní chyby a nechal popravit Ibrahima Pašu a zavraždit tatarského chána. *„Dne 25. prosince navštívili neúspěšného válečníka v jeho bělehradském paláci tři významní osmanští hodnostáři: aga janičárů, sultánův nejvyšší komoří a maršálek Vysoké Porty. Velký vezír právě konal*

⁷⁰ BORITZKA, s. 23.

polední modlitbu. Úřední turecký záznam říká, že pánové způsobně políbili lem jeho roucha a způsobně jej poprosili, aby z příkazu vládců všech věřících odevzdal odznaky svého úřadu. Konkrétně šlo o typář říšské pečeti, Prorokovu korouhev a klíč od Kaaby, ústřední islámské svatyně v Mekce. Jak můj pádišáh poroučí“, odpověděl prý Kara Mustafa a pro jistotu se otázel: Je mi souzeno zemřít?“ „Zajisté, musí to být,“ odpověděl mu vážně nejvyšší komoří, „Alláh si však přeje, abys zemřel v pravé víře.“ „Stane se jak Alláh určil,“ konstatoval velký vezír a bez jediné známky neklidu se položil zpět na modlicí koberec. Teprve, když dokončil celý obřad, požádal sluhu, aby se vzdálil z místnosti a nezapomněl na něj ve svých modlitbách. Poté odložil Kara Mustafa kožich, sňal turban z hlavy a povolal připravené katy. Poprava se uskutečnila uškracením, jak bylo u vysoce postavených osobností Osmanské říše zvykem. Odsouzenec zdvihl svůj dlouhý plnovous a klidným tónem požádal oba katy, aby mu hedvábnou smyčku zadrželi kolem krku pokud možno odborně. Tak se i stalo.“⁶³

72 Vlnas, s. 87.

6. Závěr

Vídeň byla osvobozena a tento fakt znamenal řadu změn nejenom Evropě. Osmanská porážka se stala zlomem v dějinách konfliktů evropských států s touto muslimskou velmocí. Nebyla to jen porážka velkovezír Osmanské říše, ale znamenala i neúspěch politického úsilí Ludvíka XIV. Tato porážka odstartovala dlouhodobý proces vytlačování Osmanů z Evropy. Rovněž odražení tohoto posledního velkého náporu na Evropu znamenal začátek úpadku obávané a rozsáhlé osmanské říše.

Zásluhu za toto velkolepé vítězství nesli hlavně polský král Jan III Sobieski a velitel císařských armád Karel V. Lotrinský, rovněž nelze opomenout významnou úlohu, kterou sehrála činnost papeže Inocence. Význam vévody Lotrinského pro vítězství nad muslimskými vojsky byl značný a jeho velitelské schopnosti se projeví i v dalších letech, kdy habsburská vojska započala s znovudobýváním Uher po více než 150 letech bojů s Osmanskou říší. Bitvy na Kahlebergu se zúčastnil princ Evžen Savojský a Druhé obležení Vídně odstartovalo jeho vojenskou kariéru v císařských službách, ve kterých se v budoucnu vyznamenal jako největší osobnost válek s Turky. Ještě v roce 1683 dokázaly spojené císařské, bavorské a polské síly dosáhnout velkých vítězství dobytím Ostřihomi i Parkanu i vytlačování kuruců z Horních Uher znamenalo značné oslabení osmanského postavení v Uhrách. Osmanská vojska, které byla zvyklá do té doby takřka jen vítězit, od té doby okusila řadu těžkých porážek.

Vítězství u Vídně dodalo zemím Evropy potřebné sebevědomí a ukázalo, že pokud budou jednotně postupovat proti společnému nepříteli, budou slavná vítězství, kterých dosáhli u Sv. Gottharda a zejména u Vídně, pokračovat. Roku 1684 došlo k další významné události, když oficiálně vznikla protiturecká Svatá liga, jejíž členové Císař, Polsko a Benátská republika společně vedli s Turky válku, která trvala až do jejího ukončení Karlovickým mírem roku 1699. Do bojů s Osmany se ovšem zapojila i řada dalších států, Toskánsko, řád Maltézských rytířů, ale tou nejvýznamnější silou, která se také zapojila do vytlačování muslimů s Evropy, bylo carské Rusko. Osmané, kteří do té doby vedli své výboje všemi směry, byli najednou pod tlakem v Uhrách, s Benáťany sváděli boje v

Dalmácii, na Peloponésském poloostrově.

Polsko se zúčastnilo nejenom kampaně na znovudobytí Uher, ale také po vítězných bojích na Ukrajině se Polsku vrátilo do držení i Podolí, o jehož návrat usilovalo Polsko již delší dobu. Rusko, které toužilo získat pevnost Azov dosáhlo rovněž řady úspěchů na úkor Osmanské říše, která byla pod silným tlakem armád těchto zemí.⁷¹ Osmané se pokusili roku 1697 zvrátit tento nepříznivý průběh a znovu vytáhli s do Uher, ale postavily se jim do cesty císařské síly vedené novým vrchním velitelem císařských armád princem Evženem savojským, které je zcela rozdrtily v bitvě u Zenty, která znamenala pro Osmanskou říši katastrofu stejných rozměrů jako před tím byla porážka u Vídně. Osmanská říše se ocitla v hluboké krizi, ze které cestu hledala jen obtížně. Přes tyto porážky však stále zůstávala stále obávanou mocností, ale již nikdy nedosáhla své bývalé síly a slávy.

⁷¹ PALMER, Alan, *Úpadek a pád Osmanské říše*, Praha 1996, s. 77.

7. Seznam použité literatury

Literatura:

- BARKER, T. M., *Doppeladler und Halbmond. Entscheidungsjahr*, Graz 1982.
- BARKER, Thomas, *Double Eagle and Crescent Vienna' Second Turkish Siege its Historical Setting*. New York 1967.
- BORITZKA, Jiří, *Obležení Vidně roku 1683 a počátek ústupu Osmanů z Evropy*. In: *Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie* 22, 2011, 1/2, s. 2-22.
- BROUCEK, Peter, *Der feldzug von 1683 und der Einsatz Wiens in der Schlacht am Kahleberg. In Österreich und die Osmanen*, Wien 1988.
- CSEDES, Peter, OPLL, Ferdinand, *Wien. Geschichte einer Stadt*, Wien 2003.
- DURIEGLE, Gunter, *Wien 1683. Die zweite Belagerung von Wien, 1683*, Wien 1983.
- EICKHOFF, Ekkehard, *Venedig, Wien und die Osmanen: Umbruch in Südosteuropa 1654-1700*. München 1970.
- GERHARTL, Gertrude, *Belagerung und Einsatz von Wien 1683*, Wien 1983.
- KLOPP, O., *Das Jahr 1683 und der folgende Große Türkenkrieg bis zum Frieden von Carlowitz 1699*, Graz 1882.
- KOLEKTIV AUTORŮ, *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918*, Praha 2004.
- KREUTEL, Richard, TEPLY, Karl, *Kara Musatafa vor Wien, Dienstag, 3 August, Augsburg 1845*.
- MACEK, Jaroslav, KASPAR Zdenko, *Kaplíř von Sollowitz (1611-1686)*, Wien 1983., PALMER, Alan, *Úpadek a pád Osmanské říše*, Praha 1996.
- PARVEV, Ivan, *Habsburgs and Ottomans between Vienna and Belgrade, 1683-1739*, Sofie 2005.
- SACHSLEHNER, Johannes, *Wien anno 1683*, Wien 2004.

SPIELMAN, John P., *Leopold I. Zur Macht nicht geboren*, Wien 1981.

STOYE, John, *The siege of Vienna. The last great trial between cross and crescent*, London 2007.

VLNAS, Vít, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha 2001.

WHEATCROFT, Andrew, *Nepřítel před branami. Habsburkové a Osmané v bitvě o Evropu*, Praha 2010.

8. Summary

The thesis presents and analyzes the causes and course of the Second Siege of Vienna 1683. The author deals primarily with the causes and course of the Ottoman campaign. At the beginning of the thesis will be clarified the domestic relations, which had an influence on unleashing the conflict. It will also pay attention to the preparations of the Habsburg and Ottoman armies. The next parts of the thesis will be analyzed the course of the Second Siege of Vienna and the liberation of the city. Finally, the thesis will deal with the importance of the victory at Vienna for Europe.

The campaign was the culmination of problematic relations between the Ottoman Empire and the Emperor. The Ottomans took advantage of the enmity between France and Austria and rebelliousness of Hungarian noblemen. Grand Vizier Kara Mustafa pulled with a huge army in spring 1683 to conquer the city of Vienna. The siege of the city lasted 60 days and ended in defeat of the Ottomans by Allied armies in the battle of Kahlenberg. The defeat marked a turning point in many years of the conflict between Central European countries and the Ottoman Empire and meant the gradual decline of the Ottoman Empire.

9. Přílohy

Příloha č. 1– polský král Jan III. Sobieski

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Polsk%C3%A9_kr%C3%A1lovstv%C3%AD

Příloha č. 2– Kara Mustafa Pasha

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Kara_Mustafa_Pasha

Obrázek č. 3 – Bitva na Kahlenbergu
Zdroj: <http://www.komenskeho66.cz/materialy/dejepis/78.html>

